

INFORMACE

Dalibor Nový

Prolínání vojenských a civilních působností v právní perspektivě

Úvodní poznámky

Ozbrojené síly ČR, resortně spravované ministerstvem obrany a podřízené prezidentu republiky jako jejich vrchnímu veliteli, zauímají v organizaci veřejné správy svéráznou pozici. Jednak »vojenský život« odnepaměti, vždy intenzivněji než jiné administrativní oblasti, osnovaly **vojenské řády, služební předpisy a rozkazy s individuálním i normativním obsahem** (např. RMO – rozkaz ministra obrany, NVMO – normativní výnos ministerstva obrany), jednak se jakási **právní a organizační nezávislost a soběstačnost ozbrojených sil** historicky projevuje v tom, že si k obrazu svému – paralelně s civilním sektorem – budují soustavu vzdělávacích prvků (např. vojenská vysoká škola), pěstují kulturu a sport (např. vojenská hudba, armádní vrcholový sport), poskytují zdravotní péči (např. vojenská nemocnice), policejní ochranu (Vojenská policie), příp. mají vlastní justiční orgány (bývalá vojenská prokuratura a soudy), standardizační systémy apod.

Mnohé tyto činnosti jsou exkluzivní anebo částečně přebírají a suplují funkce jiných resortů – gestorů (např. letecká přeprava ústavních činitelů, příprava vrcholné sportovní reprezentace aj.). Leckteré vojenské vymoženosti dokonce samy podnítily a vyslaly impuls k užitečnému zcivilnění: kupř. dějinným předobrazem civilního dopravního letectví je nákladní letectví vojenské, strategický management čerpá ze starodávných principů vojenského velení a řízení, všední internet jako komunikační prostředek vyvinula armáda apod.¹⁾

Bílá kniha o obraně schválená usnesením vlády č. 369 z 18. května 2011 zmiňuje některé podvojně linie vojenského a civilního prostředí např. v podkapitolách Funkce při podpoře civilních orgánů (str. 47 – 49) a Služby a agenda zajišťovaná vlastními subjekty (str. 131 – 132). Tím se ovšem problematika zdaleka nevyčerpává. Je zřejmé, že masivní **průnik činností resortu obrany do mnoha jiných správních odvětví** rozptyluje ostrost kompetenčních a organizačních hranic ozbrojených sil. Jsou-li speciality vymíněny zvláštním režimem či dokonce výjimkou z právního předpisu, jenom toumocňuje dojem, že se plnohodnotné zajišťování obrany (a také bezpečnosti, poněvadž výjimky bývají přiznány kromě ozbrojených sil a zpravodajských služeb i různým bezpečnostním sborům) bez napohled odtahitých aktivit snad neobejde.

¹⁾ Srov. též reflexi zákona č. 594/2004 Sb., jímž se provádí režim Evropských společenství pro kontrolu vývozu zboží a technologií dvojího užití.

Atribut soběstačnosti ozbrojených sil také zviditelňují subjekty založené nebo zřízené Ministerstvem obrany, které obstarávají **činnosti k uspokojování celospolečenských, strategických či veřejně prospěšných potřeb**, leč mnohdy překračující předepsané úkoly ozbrojených sil. Právní formy těchto subjektů byly velice nestálé: tatáž věcná působnost střídala podoby rozpočtové a příspěvkové organizace i státního podniku (uvazuje se též o veřejné výzkumné instituci).²⁾ Žádná organizace ani podnik nebyly zřízeny přímo zákonem, ale rozhodnutími Ministerstva obrany jako zřizovatele (zakladatele),³⁾ která často připomínala improvizaci a přechodná transformační opatření.⁴⁾

Následující výčet administrativních činností dlužno chápat orientačně a v historickém kontextu, ne jako aktuálně platný a úplný přehled agend, na nichž ozbrojené síly, respektive řídící Ministerstvo obrany kvalifikovaně participují nebo si je zcela přisvojují. Přesto tzv. resort MO dodnes v lecčems připomíná **klasické vojenské tažení samoobslužně obklopené kapacitami nezbytnými k zachování vojenského života**.

1. Vojenské finanční vztahy

A. Nakládání s prostředky státního rozpočtu pro vojenské účely se zdá docela inertní vůči jakýmkoliv výjimkám,⁵⁾ avšak podle zákona č. 147/2010 Sb. novelizujícího zákon o ozbrojených silách České republiky č. 219/1999 Sb. může Ministerstvo obrany oproti standardním rozpočtovým pravidlům (viz zákon č. 218/2000 Sb.) při **pořizování vojenského materiálu strategického významu** poskytovat dodavatelům zálohy na dobu delší než jedno čtvrtletí a určovat termín jejich vyúčtování.

B. Daňových úlev podle § 86 zákona o dani z přidané hodnoty č. 235/2004 Sb. požívají ozbrojené síly vysílajícího členského státu NATO, popř. samotné NATO, ale i Ministerstvo obrany pořizující zboží, služby a stavby hrazené z prostředků NATO (např. tzv. projekty bezpečnostních investic).

C. Novela č. 353/2001 Sb. zákona o účetnictví č. 563/1991 Sb. zavedla ustanovení

²⁾ Srov. stále příznačnou glosu: „*Dalším svědectvím o tom, jak v našem zákonodárství pravice neví, co dělá levice, jsou rozpočtové a příspěvkové organizace podle § 32 a § 33 zákona č. 576/1990 Sb.*“ KNAPP, V. a kol.: *Tvorba práva a její současné problémy*. Linde, Praha 1998, str. 385 – 386.

³⁾ Např. na základě zákona č. 563/1990 Sb., o rozpočtových pravidlech federace, č. 576/1990 Sb., o pravidlech hospodaření s rozpočtovými prostředky ČR a obcí v ČR.

⁴⁾ Ukázkou »stěhování«¹ právních forem je Československý armádní film, pokračovatel tradice vojenské kinematografie započaté již za 1. sv. války v místech působení čs. legionářů. V r. 1945 byl založen Vojenský filmový a fotografický ústav, od r. 1951 přejmenovaný na Československý armádní film jako součást armády. V r. 1989 vznikl jako státní podnik, od r. 1992 se transformoval do příspěvkové organizace (viz RMO č. 2/1992 – Zřízení příspěvkové organizace v působnosti FMO) přejmenované po rozdělení ČSFR na Český armádní film. Usnesením č. 152 z 23. března 1994 vláda rozhodla o její privatizaci. Koncem r. 1999 ji zrušil RMO č. 36/1999 – Zrušení příspěvkové organizace s tím, že zbytkovou organizaci – práva a závazky včetně 3 zaměstnanců – v únoru 2000 převzala Agentura vojenských informací a služeb, vnitřní jednotka Ministerstva obrany, která však pod tímto názvem již také neexistuje. K historii a úloze pozoruhodné kapitoly v dějinách československého poválečného filmu viz ŠMIDRKAL, V.: *Armáda a stříbrné plátno. Československý armádní film 1951-1999*. Naše Vojsko, Praha 2009. ISBN: 978-80-206-1022-5.

⁵⁾ Přestože má Ministerstvo obrany názvem matoucí Hlavní finanční úřad a druhdy mělo i tzv. vojenské finanční úřady (viz neplatný RMO č. 40/1993 – Vytvoření vojenských finančních úřadů).

§ 36 odst. 3, dle něž pro ozbrojené síly a zpravodajské služby může Ministerstvo financí z důvodu zvláštního charakteru majetku vydat **zvláštní účetní standardy odchylné od Českých účetních standardů** a pro činnost zpravodajských služeb také **zvláštní postupy pro finanční hospodaření** (§ 2 odst. 5 zákona č. 218/2000 Sb. po novele č. 26/2008 Sb.; srov. též eventuální opatření vlády k utajení činnosti zpravodajských služeb podle § 20 zákona o zpravodajských službách České republiky č. 153/1994 Sb.).

2. Vojenské styky s cizinou

A. Ozbrojené síly jsou **nepsaným aktérem zahraniční politiky** díky nasazování jednotek Armády ČR, Vojenské policie, Vojenského zpravodajství a vojenských pozorovatelů v zahraničních operacích a misích, což prý prohlubuje dobré jméno a pověst ČR ve světě. Nelze v tomto kontextu kriticky opomenout, že limity čl. 39 odst. 3 Ústavy k **vyslání ozbrojených sil mimo území ČR** se souhlasem Parlamentu ČR jsou v praxi povážlivě obcházeny a prolamovány zkreslující formulací „působení sil a prostředků rezortu Ministerstva obrany.“⁶⁾

Významným zahraničně-politickým činitelem je z Ústavy prezident republiky, který sice ratifikuje mimo jiné mezinárodní smlouvy zavazující ČR k zahraničnímu nasazení ozbrojených sil, ovšem jako vrchní velitel nemá na jejich vyslání zásadní vliv.

B. Ministerstvo obrany řídí **zahraniční pracoviště a příslušníky vyslané do mezinárodních vojenských a civilních struktur** (hlavně NATO a EU)⁷⁾ a zabezpečuje **kontakt s vojenskými a leteckými představiteli cizích států** akreditovanými u nás. Podle čl. 7 Vídeňské úmluvy o diplomatických stycích z 18. dubna 1961 (č. 157/1964 Sb.) si může u vojenských, námořních nebo leteckých přidělců přijímající stát vyžádat jejich jméno ke schválení předtím, než je vysílající stát jmenuje členy personálu mise. Podle RMO č. 4/2008 – Styk s diplomatickým personálem akreditovaným v ČR mohou úředníci (vyjma příslušníků Vojenského zpravodajství) navazovat takový pracovní styk pouze se souhlasem přímého nadřízeného. Ministerstvo obrany dále plní úkoly vyplývající z mezinárodních odzbrojovacích smluv a kontroly odzbrojení.⁸⁾

3. Vojenská vnitřní správa

A. Prolínání resortů vnitra a obrany má hluboké kořeny a mnoho poloh.⁹⁾ Pozůstatkem obousměrných přesunů úseku **civilní obrany (ochrany)**¹⁰⁾ jsou nyníjší

⁶⁾ Srov. např. usnesení Poslanecké sněmovny č. 120 ze 3. listopadu 2010.

⁷⁾ Např. RMO č. 52/2008 – Vysílání občanských zaměstnanců k plnění úkolů v civilních misích Evropské unie nebo jiných mezinárodních vládních organizací.

⁸⁾ Cestou Ředitelství zahraničních aktivit v podřízenosti náčelníka Generálního štábu Armády ČR.

⁹⁾ Typický meziresortní průnik demonstrovala vojska Ministerstva vnitra jako součást ozbrojených sil; koncentrát policejních a vojenských pravomocí v jedné úřední osobě představovali např. příslušníci Pohraniční stráže, kteří měli stejná práva a povinnosti jako vojáci, a při výkonu pravomocí též postavení příslušníků Sboru národní bezpečnosti; vojenská kontrarozvědka se doplňovala prioritně vojáky z povolání, kteří byli kmenovými příslušníky Ministerstva vnitra; v letech 1952 – 1990 nepatřila Hradní stráž do armády, ale pod Ministerstvo vnitra, apod.

¹⁰⁾ Viz protichůdně RMNO č. 017/1975 – Převedení Civilní obrany ČSSR z federálního minister-

vojenské záchranné útvary, atypické prvky Armády ČR, jejichž zamýšlené předání ministerstvu vnitra bylo přehodnoceno po povodních v r. 2002. Vyčleněné síly a prostředky ozbrojených sil navíc představují jednu z ostatních složek integrovaného záchranného systému podle § 4 odst. 2 zákona o integrovaném záchranném systému č. 239/2000 Sb.

V současnosti lze dočasně a podpůrně nasadit vojenské útvary a zařízení s potřebným vojenským materiálem **k záchranným pracím při pohromách, jiných závažných situacích ohrožujících životy, zdraví, značné majetkové hodnoty, životní prostředí nebo k likvidaci následků pohromy**, a to pokud příslušné správní úřady, orgány územní samosprávy, požární ochrana nebo vojenské záchranné útvary nemohou vše zajistit vlastními silami (§ 15 až 17 zákona č. 219/1999 Sb.). Podle situace o nasazení rozhodují velitel útvaru nebo náčelník zařízení (na žádost velitele zásahu či jednotky požární ochrany), náčelník GŠ AČR (na žádost hejtmána kraje, starosty obce) či vláda (na žádost ministra obrany nebo ministra vnitra). Vojenskou techniku s nezbytně nutnou obsluhou lze podle § 18 podpůrně použít i **k odstranění jiného hrozícího nebezpečí** ohrožujícího život, zdraví, značné majetkové hodnoty nebo životní prostředí. Zákonem vytknuté **plnění humanitárních úkolů civilní ochrany** [§ 14 odst. 1 písm. k) a § 19] souvisí s úlohou vojenských záchranných útvarů.¹¹⁾

B. Při řešení vojenských situací mají prezidentovi republiky, vládě, Bezpečnostní radě státu, Ústřednímu krizového štábu a ministerstvům obrany i vnitra sloužit tzv. **Záložní krizová pracoviště – chráněná**. Tato speciální utajovaná a komplexně chráněná pracoviště, spravovaná v gesci obou ministerstev, lze využít i při řešení nevojenských krizových situací, jen je-li to nezbytně nutné.¹²⁾

Ministr obrany příležitostně předsedá **Ústřednímu krizovému štábu**, který vláda zřídila podle § 4 odst. 1 písm. c) krizového zákona č. 240/2000 Sb. jako pracovní orgán k řešení krizových situací, využíváný i k plnění úkolů při zajišťování obrany státu. Podle schváleného Statutu jmenuje předseda vlády předsedou štábu ministra vnitra nebo ministra obrany podle nevojenského či vojenského charakteru řešené situace.¹³⁾

C. Z dalších markantních přesahů kompetence lze namátkou uvést, že:

- **policejní ochranu ozbrojených sil** plní příslušníci Vojenské policie (vojáci-policisté) podle zákona o Vojenské policii č. 124/1992 Sb., příp. jako orgány činné v trestním řízení podle § 12 odst. 2 trestního řádu č. 141/1961 Sb.;
- **k plnění úkolů Policie ČR**, pokud její síly a prostředky nestačí k zajištění vnitřního

stva vnitra k Ministerstvu národní obrany a RMO č. 44/2000 – Převod výkonu státní správy ve věcech civilní ochrany z působnosti Ministerstva obrany do působnosti Ministerstva vnitra.

¹¹⁾ Z mezinárodního humanitárního práva (Dodatkový protokol k Ženevským úmluvám z 12. srpna 1949 o ochraně obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů) vyplývá, že útvary předurčené k plnění humanitárních úkolů civilní ochrany musí být v době ozbrojeného konfliktu trvale předurčeny k plnění těchto úkolů a ne jiných vojenských povinností.

¹²⁾ Viz usnesení vlády č. 512 z 10. května 2006 o Zásadách pro zřizování záložních krizových pracovišť.

¹³⁾ Ministr obrany v prvním pololetí a ministr vnitra ve druhém pololetí kalendářního roku prověřují jednou za dva měsíce stálou dosažitelnost všech 17 členů štábu a reálnost plánů svolání. Srov. usnesení č. 1500 z 24. listopadu 2008, kterým vláda schválila Statut Ústředního krizového štábu.

pořádku a bezpečnosti, lze na nezbytně nutnou dobu použít vojáků Armády ČR, kteří tím získávají práva a povinnosti příslušníků Policie ČR; příspěvkem k **udržování vnitřního pořádku a bezpečnosti státu** je střežení i nevojenských objektů důležitých pro obranu státu (§ 29 zákona č. 222/1999 Sb.);¹⁴⁾

- technickou způsobilost vojenských zbraní a munice schvaluje Ministerstvo obrany a vede veřejně nepřístupný **vojenský centrální registr zbraní a munice**; zákon o zbraních č. 119/2002 Sb. se totiž na zbraně, střelivo a vojenskou municí, které jsou nabývány a drženy ve výzbroji ozbrojených sil či zpravodajských služeb, nevztahuje;
- **správa vojenských újezdů** – státního území, kde je popřena územní samospráva – náleží v rozsahu působnosti obecních a jiných správních úřadů újezdním úřadům **vojenských újezdů Boletice, Brdy, Březina, Hradiště a Libavá** podle § 35 a násl. zákona o zajišťování obrany České republiky č. 222/1999 Sb. a dalších zvláštních zákonů (podrobněji RMO č. 24/2002 – Činnost ve vojenských újezdech a stejnojmenný NVMO č. 15/2010);
- **obecné přestupky vojáků v činné službě jako kázeňské přestupky** projednávají jejich nadřízení (služební orgány), viz § 51 odst. 2 zákona o vojácích z povolání č. 221/1999 Sb., příp. § 30 odst. 2 zákona o průběhu základní nebo náhradní služby a vojenských cvičení a o některých právních poměrech vojáků v záloze (č. 220/1999 Sb.);
- **vojenské hasičské jednotky** podle § 65a zákona o požární ochraně č. 133/1985 Sb. odpovídají druhu podnikových hasičských jednotek, jsou složeny z vojáků a zaměstnanců a působí ve vojenských objektech, útvarech, zařízeních a u právnických osob Ministerstva obrany.
- **Vojenský historický archiv** je podle § 80 odst. 4 zákona o archivnictví a spisové službě č. 499/2004 Sb. **akreditovaný specializovaný archiv**; jde o archiv konečný, v němž jsou trvale ukládány archiválie vojenského charakteru (militária) patřící do Jednotného archivního fondu ČR. Podle § 20 odst. 3 zákona o Vojenském zpravodajství č. 289/2005 Sb. se zřizuje **bezpečnostní archiv** k trvalému zachování informací jako archiv zvláštního významu zpravodajských služeb ČR (viz § 80 odst. 3 zákona č. 499/2004 Sb.).

4. Vojenská kulturní zařízení

A. Patrně nejsilněji ve veřejném povědomí vězí **spojení armády, kultury a politiky** prosazované při budování armády socialistického typu podle sovětských zkušeností a vzorů. Kulturně výchovná činnost zahrnovala profesionální i amatérské společenské aktivity (mimoškolní vzdělávání, zájmová a technická umělecká činnost, práce s knihou, tiskem, filmem a televizí). Účel plnila **armádní umělecká a kulturní zařízení ČSLA**, široká síť složek, prostředků a institucí k podpoře branné výchovy a populari-

¹⁴⁾ Např. nařízením vlády č. 259/1999 Sb., bez náhrady zrušeným pod č. 147/2003 Sb., vláda za objekty strategického významu střežené 350 vojáky Armády ČR označila tři velkosklady pohonných hmot a maziv ČEPRO, a. s. (Hněvice, Loukov, Šlapánov).

zaci armády a uspokojení kulturně politických a uměleckých potřeb a zájmů vojáků, občanských pracovníků vojenské správy včetně jejich rodinných příslušníků. Vedle politickovýchovných světlic, klubů a posádkových domů armády působily specializované **profesionální armádní umělecké složky**, hromadné sdělovací prostředky a jiná centrální zařízení.¹⁵⁾ Mezi **hromadné sdělovací prostředky** (řízené a tematizované Hlavní politickou správou ČSLA) patřily Ústřední redakce armády, brannosti a bezpečnosti Čs. televize a Čs. rozhlasu.¹⁶⁾ Z vojenského tisku přežil pouhý zlomek škály tehdejších titulů.¹⁷⁾

B. Kulturním, vědeckým, osvětovým, archivním a muzejním centrem je Vojenský historický ústav. Ve zredukované podobě přetrvávají fenomenální **Vojenské hudby Armády ČR** zahrnující Ústřední hudbu přímo podřízenou hlavnímu inspektorovi vojenských hudeb, Posádkovou hudbu Praha a teritoriálně rozmístěné Posádkové hudby (Tábor, Hradec Králové, Olomouc).¹⁸⁾ Svěbytnou reprezentační roli má samostatná hudba Hradní stráže. Unikátním přívazkem Armády ČR je **Vojenský umělecký soubor ONDRÁŠ**, u nás jediné profesionální (taneční, hudební, pěvecké) těleso svého druhu.¹⁹⁾

¹⁵⁾ Např. Divadlo československé armády (dnes Divadlo na Vinohradech), Armádní umělecké divadlo (dnes Divadlo Archa), Armádní opera Praha, Armádní výtvarné studio, Ústřední distribuce filmů ČSLA, Kabinet umělecké tvořivosti Ústředního domu armády, Čs. armádní film. K elitě filmařů (např. režiséři Vlášil, Jasný, Kachyňa, Jireš, Menzel, Bočan), kteří zde v různých etapách působili, viz ŠMIDRKAL, V.: cit. dílo. Mezi profesionální kulturní a umělecké složky patřil např. Armádní umělecký soubor Víta Nejedlého, též Vojenský umělecký soubor hrdiny Sovětského svazu kpt. Jána Nálepky Východního vojenského okruhu a Vojenský umělecký soubor Západního vojenského okruhu.

¹⁶⁾ Z televizní produkce se připomínají armádní a branný magazín Azimut, cyklus účelových pořadů Kompas, pořad Civilní obrana hlásí. Vysílací čas pravidelně obsazovaly slavnostní a zábavné pořady k významným výročím a událostem v životě armády, bezpečnosti a branných organizací a přímé přenosy významných armádních a branných akcí. www.totalita.cz/norm/norm_tt_05_02.php.

¹⁷⁾ Ministerstvo obrany stále vydává periodika A-report, Vojenské rozhledy, Vojenské zdravotnické listy, Vojenský geografický obzor, Armed Forces Review, Obrana a strategie, Listy Univerzity obrany a Dukla sport. Dříve v rámci Vydavatelství Naše vojsko působily redakce deníku Obrana lidu, časopisů Československý voják, Lidová armáda, Zápisník aj. Ještě v r. 1991 (dle NNGŠ č. 12/1991 – Směrnice pro práci s tiskem v Čs. armádě) vycházely kulturně politický měsíčník „Věčko“ – voják, časopis vojenského profesionála *A revue*, armádní technický magazín *ATM* a dějepisný list *Historie a vojenství*. Vnitřní potřeby plnily odborné časopisy Čs. armády *Vojenský profesionál*, hlavního týlu armády *EL*, svazu Civilní ochrany ČSFR *Zpravodaj CO*, velitelství letectva a protivzdušné obrany ČSFR *V Impuls*, vojenského velitelství Východ *Dukla* a vojensko-odborné *Vojenská mysl* a *Bojová příprava*. Vydavatelství Magnet-Press mělo vydávat a pro potřeby ozbrojených sil rozšiřovat periodický tisk a metodické pomůcky, nakladatelství a distribuce knih Naše vojsko sdružovat knižní a časopiseckou produkci s vojenským zaměřením.

¹⁸⁾ Rozvětvenější působnost předpokládá obsoletní NNGŠ č. 22/1996 – Organizace a struktura vojenských hudeb v Armádě ČR. O svěbytnosti tohoto jevu svědčí sborník BAJGAROVÁ, J.: (ed.) *Vojenská hudba v kultuře a historii českých zemí*. Etnologický ústav Akademie věd České republiky, Praha 2007 (např. PEŠEK, B.: Zřízení Vojenské hudební školy v Praze roku 1923, str. 335 – 362).

¹⁹⁾ Souboru založenému r. 1954 v Olomouci (amatérský Vojenský soubor písní a tanců Jánošík) nedávno hrozil zánik, ale cca 20 tisíc petičních podpisů za jeho záchranu napomohlo, že se jím

C. Moderní kapitolou je **duchovní služba** podle RMO č. 19/1998 – Zřízení duchovní služby v resortu MO a iniciační Dohody o duchovní službě v rezortu MO mezi Ministerstvem obrany, Ekumenickou radou církví a Českou biskupskou konferencí, upravující status a zařazení vojenského duchovního.²⁰⁾

5. Vojenské školství a tělovýchova

A. Vojenské školství je tradiční **specifická součást vzdělávací soustavy pro zvláštní profesní skupinu**. Po r. 1948 zaznamenalo rozmach zejména **vojenské vysoké školství**, zasahující disciplíny vojensko-vědní, společensko-politické, technické, lékařské, ekonomické i umělecké.²¹⁾ Vojenskou službou povinní vysokoškoláci navíc bývali absolventy vojenských kateder či vojenské přípravy na civilních vysokých školách.

Vojenské střední školy se dělily na vojenská gymnázia a vojenská učiliště. Politické průpravě sloužila Vojenská politická škola v Komorním Hrádku, vojenské hudbě Vojenská hudební škola Víta Nejedlého v Roudnici nad Labem.

Postupné redukce vojenského školství, včetně razantního zúžení tzv. vojenské vědeckovýzkumné základny,²²⁾ vyústily v jedinou vojenskou vysokou školu, **Univerzitu obrany v Brně**, která ze zákona o zřízení Univerzity obrany č. 214/2004 Sb.²³⁾ pohltila Vojenskou akademii v Brně,²⁴⁾ Vysokou vojenskou školu pozemního vojska ve Vyškově²⁵⁾ a Vojenskou lékařskou akademii J. E. Purkyně v Hradci Králové.²⁶⁾ Právní status univerzity je ojedinělý: podle zákona o vysokých školách č. 111/1998 Sb. není právnickou osobou ani organizační složkou státu, nýbrž jen vnitřní organizační jednotkou Ministerstva obrany financovanou z jeho rozpočtové kapitoly 307 (§ 95 odst. 1 a § 2 odst. 2). Zcela kuriózní vzdělávací entitou je **Vojenský obor Univerzity Karlovy** při Fakultě tělesné výchovy a sportu v Praze, označovaný organizačním řádem Ministerstva obrany jako vojenská škola.

Na sekundární úrovni stojí **Vojenská střední škola a Vyšší odborná škola MO v Moravské Třebové**, zřízené místo Vojenských středních škol v Brně a Vyškově a Střední technické školy MO v Moravské Třebové.²⁷⁾ S jistými výjimkami pro tyto

zabýval dokonce Parlament ČR. Z následného rozhodnutí ministra obrany vojenský umělecký soubor Ondráš nadále působí pod záštitou Armády ČR a je součástí umělecké scény (více na www.vusondras.cz).

²⁰⁾ Již v r. 1992 pořádala Univerzita Karlova Ekumenický lektorát duchovní péče v ozbrojených silách.

²¹⁾ Srov. vyhlášku č. 90/1966 Sb., kterou se uveřejňuje výpis z rozkazu presidenta republiky k provedení zákona č. 19/1966 Sb., o vysokých školách, na úseku vojenských vysokých škol.

²²⁾ Ústavy, střediska, pracoviště a instituty, jichž ještě v r. 1992 Čs. armáda řídila na dvě desítky.

²³⁾ Předcházely stejnojmenné RMO č. 34/2003 a RMO č. 19/2004 – Změny ve vojenském školství.

²⁴⁾ Nejdříve Vojenská technická akademie (1951), pak Vojenská akademie Antonína Zápotockého.

²⁵⁾ Vznikla r. 1972 z 1. fakulty Vojenské akademie dislokované ve Vyškově od r. 1967.

²⁶⁾ V r. 1951 navázala na bázi lékařské fakulty (pobočky Univerzity Karlovy) v Hradci Králové.

²⁷⁾ Vojenská konzervatoř v Roudnici nad Labem zanikla bez náhrady, viz RMO č. 13/2008 – Zrušení vojenské školy.

školy platí školský zákon č. 561/2004 Sb., podle nějž je Ministerstvo obrany zřizuje a zrušuje jako organizační složky státu nebo jejich součástí.²⁸⁾

B. Armádní vrcholový sport zpočátku sdílel celé tělovýchovné hnutí, neboť náčelník České obce sokolské byl jmenován přednostou oddělení tělesné a mravní výchovy MNO, které vzniklo na přelomu let 1918 a 1919, a jako základ vojenské tělesné výchovy určil **sokolský tělocvik**. Tělesná příprava zůstává důležitým rysem profese vojáka. Historickou úlohu Ministerstva obrany zdánlivě potlačuje zákon o podpoře sportu č. 115/2001 Sb.,²⁹⁾ který odborným a rozpočtovým kompetentem pro státní sportovní reprezentaci, přípravu talentů a rozvoj sportu označuje Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Ministerstvo obrany jako ostatní orgán státní správy ze své rozpočtové kapitoly kryje **výdaje na státní či resortní sportovní reprezentaci a platy³⁰⁾ sportovců ve služebním nebo pracovním poměru.**³¹⁾

Rezortním sportovním centrem je **Armádní sportovní centrum DUKLA Praha**, včetně oddělení zdravotnického zabezpečení armádního vrcholového sportu. Sport je též předmětem činnosti Ministerstvem obrany zřízených příspěvkových organizací **CASRI – Vědecké a servisní pracoviště tělesné výchovy a sportu** (RMO č. 20/1993), **Handball club DUKLA Praha** (RMO č. 29/1993) a **Volejbalový klub DUKLA Liberec** (RMO č. 54/1993).

6. Vojenské zdravotnictví

A. Vojenské zdravotnictví aplikuje všeobecné zdravotnictví na specifické vojenské podmínky. Zahrnuje teorii a praxi péče o zdraví vojáků a organizace zdravotního zabezpečení ozbrojených sil v míru a za války. Vychází ze soudobých poznatků lékařské vědy a praxe a zkušeností zdravotnické služby z válek a ozbrojených konfliktů. Má řadu vědeckých, praktických i výukových oborů, např. válečnou chirurgii a internu,

²⁸⁾ Právní forma nebyla výlučná, např. někdejší Střední odborné učiliště letecko-opravárenské pro praktické vyučování v Praze 10 – Malešicích bylo dle RMO č. 23/1994 příspěvkovou organizací slučující dvě příspěvkové organizace – Střediska praktického vyučování v Malešicích a Kbelích.

²⁹⁾ Též usnesení vlády č. 718 ze 14. července 1999 k Zásadám komplexního zabezpečení státní sportovní reprezentace a č. 673/2003 v oblasti zabezpečení přípravy státní sportovní reprezentace v podmínkách rezortu obrany.

³⁰⁾ Např. na pořádání 19. armádního mistrovství světa v cyklokrosu 26. až 29. listopadu 2004 v Liberci Ministerstvo obrany vynaložilo 343 761 Kč. Zaměstnanci Armádního sportovního centra DUKLA Praha byli po vyhodnocení splnění úkolů odměněni děkovným listem ministra, příp. věcným či finančním darem. Odměny jiným organizátorům se hradily podle Směrnice Českého svazu cyklistiky pro odměňování rozhodčích a smlouvy o zabezpečení výsledkového servisu.

³¹⁾ Jde takřka o celebrity: „*Cení si výkonů našich armádních sportovců, kteří úspěšně reprezentují nejen armádu, ale i republiku. Hluboce se skláním před ženami, jako jsou Dana Zátopková, Kateřina Neumannová, Štěpánka Hilgertová, Nikola Sudová, Barbora Špotáková a Martina Sáblíková, které v armádním dresu prokázaly, že se mohou rovnat mužům a jsou vedle těch nejslavnějších – Emila Zátopka, Josefa Masopusta, Jana Kůrky, Jana Železného nebo Romana Šebrleho – příkladem pro mladou generaci.*“ Z úvodního slova ministryně in: PRIŠČÁK, J. a kol.: *Sport se jménem Dukla*. MO ČR – AVIS, Praha 2008, str. 7.

vojenskou hygienu a epidemiologii, fyziologii vojenského výcviku, psychologii, vojenskou patologii, toxikologii, radiobiologii, farmacii, vojenskou zdravotnickou geografii, statistiku, lékařskou kybernetiku, ochranu proti zbraním hromadného ničení, letecké a kosmické lékařství či historii vojenského zdravotnictví.³²⁾

Vyhláška ministerstva obrany o poskytování zdravotní péče ve vojenských zdravotnických zařízeních č. 285/1999 Sb. rozeznává:

- **posádkové ošetrovny**, které poskytují v místě vojenských útvarů a zařízení ambulantní péči vojákům;³³⁾
- **vojenské nemocnice**, tj. příspěvkové organizace **Ústřední vojenská nemocnice Praha** (RMO č. 64/1993) a **Vojenské nemocnice Brno a Olomouc** (RMO č. 22/1994), poskytují odbornou a specializovanou zdravotní péči vojákům, občanským zaměstnancům a jejich rodinným příslušníkům, žákům vojenských středních škol, vojenským důchodcům, popř. dalším osobám;
- **Ústav leteckého zdravotnictví** (příspěvková organizace dle RMO č. 64/1993) kromě odborné a specializované zdravotní péče provádí posudkové a jiné činnosti v oboru leteckého lékařství;
- **Vojenský rehabilitační ústav** zajišťuje léčebnou rehabilitaci vojákům (a žákům vojenských středních škol) po služebních úrazech a nemocích, popř. i dalším osobám, a preventivní rehabilitaci vojákům z povolání;
- **vojenské lázeňské léčebny** pečují o vojáky z povolání (včetně preventivní rehabilitace), občanské zaměstnance, vojenské důchodce, jejich rodinné příslušníky, popř. další osoby;
- **Ústřední vojenský zdravotní ústav** (vakcinační středisko ozbrojených sil) je zařízením vojenské hygienické a protiepidemické služby (jeho součástí je Centrum biologické ochrany Těchonín);
- **Ústřední zdravotnická základna** zejména distribuuje a kontroluje léčiva a zdravotnické prostředky.

B. Vojenská zdravotní pojišťovna je podle zákona o resortních, oborových, podnikových a dalších zdravotních pojišťovnách č. 280/1992 Sb. **resortní zaměstnanecká pojišťovna** zřízená Ministerstvem práce a sociálních věcí, která zprostředkovává úhradu zdravotní péče hrazené Ministerstvem obrany. Podle § 25 zákona se může ve svém statutu odchýlit od práv a povinností v § 4 a § 10. Povinně vojenská pojišťovna registruje vojáky v činné službě (vyjma vojáků v záloze na vojenském cvičení) a žáky vojenských škol, kteří se připravují na službu vojáka z povolání, ale nejsou v činné službě (§ 11 odst. 3 zákona o veřejném zdravotním pojištění č. 48/1997 Sb.).

³²⁾ Speciální odborná příprava a výchova vojenských lékařů má u nás tradici již od r. 1785, kdy ve Vídni vznikla Vojenská lékařská akademie – Josefinum. Pozdější Vojenská lékařská akademie Jana Evangelisty Purkyně dnes působí jako Fakulta vojenského zdravotnictví Univerzity obrany.

³³⁾ Nejsou-li zřízeny, poskytuje péči jiné zdravotnické zařízení dle smlouvy s Vojenskou zdravotní pojišťovnou. Zvláštností posádkového systému je poliklinika Vojenského zpravodajství podle RMO č. 23/2006, která komplexně zdravotnický a psychologický zabezpečuje jeho příslušníky.

7. Vojenské sociální zabezpečení

A. Ze všeobecného systému sociálního zabezpečení je tradičně **organizačně vyděleno důchodové a nemocenské pojištění vojáků z povolání**, které spravuje Ministerstvo obrany, resp. Vojenský úřad sociálního zabezpečení.³⁴⁾ Autonomně jsou nadto upraveny **výsluhové náležitosti vojáků z povolání**, mezi něž zákon č. 221/1999 Sb. řadí výsluhový příspěvek, odbytné, odchodné a úmrtné. Výrazem posmrtné péče o vojáka je případný **příspěvek na pohřeb a obřad s vojenskými poctami** dle § 65 zákona č. 221/1999 Sb.

B. Ministerstvo obrany rozhoduje např. o vydání osvědčení podle zákona o příslušnících československé armády v zahraničí a o některých jiných účastnících národního boje za osvobození (č. 255/1946 Sb.) či potvrzení podle zákona o mimosoudních rehabilitacích č. 87/1991 Sb. pro osoby zařazené do vojenských táborů nucených prací. Rovněž rozhoduje o přijetí válečného veterána do **domova péče o válečné veterány** a výši a způsobu úhrady nákladů pobytu (viz zákon o válečných veteránech č. 170/2002 Sb.).³⁵⁾

8. Vojenský cestovní ruch, pohřebnictví, bydlení

A. Záležitosti zdravotnictví a sociálního zabezpečení se sbíhají v působnosti příspěvkové organizace **Vojenská lázeňská a rekreační zařízení** (RMO č. 44/1991), která provozuje **vojenské zotavovny, lázeňské léčebny, rehabilitační ústav a letní dětské tábory**. Pro uspokojování kulturních, rekreačních a tělovýchovných potřeb oprávněných osob³⁶⁾ poskytuje tuzemské i zahraniční rekreace, vojákům z povolání navíc preventivní rehabilitace³⁷⁾ a válečným veteránům zdravotní lázeňskou péči a rekreační pobyty, popř. příspěvky na ně.³⁸⁾

³⁴⁾ Ten je víceméně legislativní kuriozitou – okrajově jej zmiňuje § 110 odst. 3 zákona č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, avšak ve struktuře Ministerstva obrany, které je orgánem sociálního zabezpečení [§ 3 odst. 3 písm. f), § 9 zákona], zaujímá pozici pouhého oddělení odboru platové politiky a sociálních věcí sekce personální – „správního orgánu I. stupně“, jemuž se má podle zákona adresovat žádost o dávku.

³⁵⁾ Viz též nařízení vlády č. 145/2004 Sb., o poskytování příspěvku z rozpočtové kapitoly MO ke zmírnění některých křivd způsobených komunistickým režimem. Podle organizačního řádu Ministerstva obrany rozhoduje ředitel Odboru mimorezortní spolupráce sekce personální jako zmocněnec ministra obrany pro válečné veterány a občanská sdružení.

³⁶⁾ Vyhláška č. 114/2002 Sb., o fondu kulturních a sociálních potřeb, a RMO č. 39/2003 – Zásady pro tvorbu a čerpání fondu kulturních a sociálních potřeb.

³⁷⁾ Viz dva druhy preventivní rehabilitace podle § 97 zákona č. 221/1999 Sb. a RMO č. 46/1999 – Poskytování preventivní rehabilitace; srov. § 62 zákona č. 221/1999 Sb. a RMO č. 45/1999 – Poskytování rekreace, též RMO č. 1/2010 – Poskytování rekreace vojákům z povolání ve Vojenských lázeňských a rekreačních zařízeních.

³⁸⁾ Např. k § 59 odst. 3 zákona č. 221/1999 Sb. byl vydán RMO č. 25/2003 – Poskytování zdravotní péče a rekreačních pobytů některým válečným veteránům (nositelům osvědčení podle § 5 zákona č. 170/2002 Sb.) a k § 4 písm. f) zákona č. 170/2002 Sb. RMO č. 9/2007 – Poskytování příspěvku na lázeňskou péči a rekreační pobyty válečným veteránům a jejich manželkám (manželům) z rozpočtové kapitoly MO; srov. též NVMO č. 51/1994 – kterým se stanovují zásady

B. Zatímco **správa pohřebnictví** podle zákona o pohřebnictví č. 256/2001 Sb. je jako přenesená působnost svěřena krajským úřadům, **centrální péče o válečné hroby v ČR a zahraničí** podle zákona o válečných hrobech a pietních místech č. 122/2004 Sb. náleží Ministerstvu obrany, které je eviduje, poskytuje dotace na péči, náhrady za omezení užívání nemovitosti, a v pochybnostech rozhoduje, co je válečným hrobem (§ 2).

C. Nárok na měsíční **přídavek na bydlení** má podle § 61 zákona č. 221/1999 Sb. voják z povolání, který nebydlí ve služebním bytě v obci výkonu služby nebo v obci, z níž lze denně do služby dojíždět. Dávka kompenzuje nesplnění zákonné povinnosti Ministerstva obrany opatřit vojákovi po dobu služebního poměru v dosažitelné lokalitě ubytování nebo byt.³⁹⁾ O eventuálním přidělení bytu rozhoduje služební orgán na žádost vojáka a po posouzení naléhavosti řešení bytové potřeby **bytovou komisí**. Správu bytového fondu a objektů k bydlení, včetně péče o technologická zařízení a provozní příslušenství, plní příspěvková organizace **Správa vojenského bytového fondu Praha** (RMO č. 46/1994).

9. Vojenská doprava

A. Stejně jako civilní i vojenská doprava (přeprava) je buď železniční, silniční, po vodě, ve vzduchu, popř. kombinovaná s tím, že přesuny ozbrojených sil mívají nadnárodní ráz. **Železniční dopravu** zviditelňuje **Vojenský vlečkový úřad**, takto jediná organizační složka státu v působnosti Ministerstva obrany, hospodařící jako vlastník a provozovatel dráhy a drážní dopravy dle zákona o drahách č. 266/1994 Sb. s majetkem, který tvoří hlavně vojenské vlečky (železniční tělesa, stavby, zařízení, vozidla, objekty aj.). Provozování železniční dopravy a dopravní cesty pro účely obrany státu upravuje zákon o akciové společnosti České dráhy a státní organizaci Správa železniční dopravní cesty č. 77/2002 Sb., dle něž mohou být Českým drahám uloženy závazky i ve prospěch spojeneckých ozbrojených sil, je-li to třeba ke splnění mezinárodních závazků ČR.⁴⁰⁾

B. **Druhy a kategorie vojenských vozidel** vymezuje vyhláška č. 274/1999 Sb. provádějící zákon č. 219/1999 Sb. Technickou způsobilost vozidel schvaluje Vojenská policie (dopravní služba), vede jejich evidenci ve veřejně nepřístupném registru, přiděluje jim

pro zabezpečení komplexní péče o vojenské veterány – účastníky prvního a druhého odboje, o vojenské důchodce a důchodce – bývalé občanské zaměstnance vojenské správy.

³⁹⁾ RMO č. 31/2002 – Poskytování měsíčního přídatku na bydlení a úhrady za ubytování vojáků z povolání. Jelikož podle zákona č. 174/2003 Sb. ministerstvo obrany na územní samosprávné celky bezúplatně převedlo tisíce bytů, klesl i počet bytů ozbrojených složek podle § 7 odst. 1 písm. c) zákona č. 102/1992 Sb. (byty v domech výhradně určených pro ubytování vojáků z povolání a občanských pracovníků vojenské správy) a naopak vzrostly nároky na přídavek na bydlení, příp. úhradu za ubytování.

⁴⁰⁾ Přepravu vojsk po železnici upravuje publikace NATO (A MOV P-4 – Technical Aspects of the Transport of Military Materials by Railroad; dohody členských států k využívání publikace uvádí STANAG 2468) a Předpis o vojenské přepravě D-33 akciové společnosti České dráhy (č.j. 58132/00-O11 z 25. září 2000), který byl vydán po projednání Generálního ředitelství ČD s Ministerstvem obrany a na základě smlouvy mezi Českými drahami a Ministerstvem obrany o zabezpečení vojenských železničních přeprav (současně zrušil předešlé verze D-33).

vojenské poznávací značky a vydává technické průkazy, popř. osvědčení.⁴¹⁾ Pravomoci při řízení silničního provozu přiznává vojenským policistům a příslušníkům vojenské pořádkové služby § 75 zákona o provozu na pozemních komunikacích č. 361/2000 Sb. (přesuny ozbrojených sil reguluje též NATO⁴²⁾).

Újezdní úřad je podle zákona o pozemních komunikacích č. 13/1997 Sb. **silniční správní úřad pro účelové komunikace sloužící zajišťování obrany státu a dopravní obslužnosti obyvatel vojenských újezdů**. Nemá sice v působnosti dálnice a silnice II. a III. třídy procházející vojenským újezdem, avšak vyžaduje-li to bezpečnost a ochrana zdraví nebo jiný veřejný zájem, může dle RMO č. 24/2002 po projednání s příslušným správním úřadem a Policií ČR provoz i na těchto pozemních komunikacích na nezbytně nutnou dobu omezit nebo zastavit. Hrozí-li nebezpečí z prodlení, může provoz omezit bez předchozího projednání.

C. Vojenská plavidla kategorizuje vyhláška č. 275/1999 Sb. vydaná v dohodě s Ministerstvem dopravy a spojů. Schvalování technické způsobilosti vojenských plavidel, pokud ji neschválil jiný příslušný orgán (tzn. plavební úřad podle zákona o vnitrozemské plavbě č. 114/1995 Sb.) provádí Ministerstvo obrany. K jejich evidenci vede veřejně nepřístupný **vojenský plavební rejstřík**, kam se nezapiše plavidlo zanesené již v jiném plavebním rejstříku. Vojenská plavidla jsou vybavena vojenskými lodními listinami. Pro vnitrozemskou ČR, která nemá námořní ozbrojené síly, je zřejmě bezpředmětná kapitola Námořní přeprava ve Spojenecké společné doktríně NATO pro přesuny a přepravu AJP-4.4A⁴³⁾

D. Vojenská letadla klasifikovaná vyhláškou č. 276/1999 Sb. (vydanou v dohodě s Ministerstvem dopravy) podléhají **schvalování technické způsobilosti vojenské letecké techniky** Ministerstvem obrany, které může uznat typ schválený jiným státem nebo Úřadem pro civilní letectví. Evidenci vojenských letadel obsahuje veřejně nepřístupný **vojenský letecký rejstřík ČR** spravovaný Ministerstvem obrany, které též zjišťuje příčiny leteckých nehod vojenských letadel.⁴⁴⁾ Ostatně podle zákona o civilním letectví č. 49/1997 Sb. spravuje záležitosti vojenského letectví Ministerstvo obrany (např. ve věcech vojenského leteckého personálu má podle § 23 působnost Úřadu pro civilní letectví).

Řízení vojenského letového provozu nad územím ČR a na vojenských letištích, koordinaci vojenských letů s ostatními uživateli vzdušného prostoru a přehled o situaci pro protivzdušnou obranu zajišťuje **řízení letového provozu Armády ČR**,⁴⁵⁾ což patr-

⁴¹⁾ K realizaci § 33 zákona č. 219/1999 Sb. a § 3 písm. k) zákona č. 124/1992 Sb. byl vydán RMO č. 9/2003 – Evidence vozidel ozbrojených sil.

⁴²⁾ Publikace AMovP-1 – Nařízení a postupy pro přesuny po komunikacích, stanovení orgánu a jednotek, které odpovídají za organizaci a řízení přesunu (dohody členských států k využívání publikace uvádí STANAG 2454); přesuny přes státní hranice ošetřuje publikace NATO AMovP-2A.

⁴³⁾ Jednotlivým členům ukládá zajistit vojenské nebo civilní prostředky námořní přepravy potřebné k rozvinutí, dlouhodobé činnosti a přeskupení sil poskytovaných pro vojenské operace NATO.

⁴⁴⁾ RMO č. 9/2004 – Odborné zjišťování příčin leteckých nehod vojenských letadel.

⁴⁵⁾ Viz Dohoda o užívání vzdušného prostoru a odpovědnosti za koordinaci civilního letového provozu s vojenským letovým provozem uzavřená 13. května 2004 mezi Ministerstvem obrany a Úřadem pro civilní letectví. V NATO je směrodatná Spojenecká společná doktrína pro přesuny a přepravu AJP-4.4A – podle kapitoly Vzdušná přeprava se má vojenská vzdušná

ně souvisí s povinností Ministerstva obrany zabezpečovat podle § 16 odst. 2 písm. f) kompetenčního zákona č. 2/1969 Sb. nedotknutelnost vzdušného prostoru ČR.

Ze zákona č. 219/1999 Sb. má Armáda ČR též zajišťovat leteckou dopravu pro různé účely, hlavně **leteckou dopravu ústavních činitelů** včetně nezbytného doprodu (§ 20), podpůrně se podílet **na letecké zdravotnické dopravě** (§ 21), zejména záchranné službě, a na **letecké službě pátrání a záchrany** (§ 23),⁴⁶⁾ příp. dohodou poskytovat **letecké služby** pro civilní létání. K **letecké dopravě na základě rozhodnutí vlády** se Armády ČR používá k dopravě humanitární a zdravotnické pomoci, osob z humanitárních důvodů či sportovců a umělců v souvislosti s reprezentací ČR v zahraničí (§ 24).

10. Vojenský průmysl a obchod

A. Specifický obsah a režim má **obránná standardizace, katalogizace a státní ověřování jakosti výrobků a služeb určených k obraně státu** podle stejnojmenného zákona č. 309/2000 Sb., jenž k tomu zřídil celostátně příslušný **Úřad pro obrannou standardizaci, katalogizaci a státní ověřování jakosti**. Od různých technických standardů (např. Český obranný standard č. 051625 Technické podmínky pro produkty určené k zajištění obrany státu) se odvíjejí zkoušky a ověřování technické a taktické způsobilosti při zavádění vojenského materiálu do výzbroje, příp. komerčních produktů do užívání.⁴⁷⁾

B. Ministerstvo obrany se kromě toho jako dotčený orgán kvalifikovaně vyjadřuje k **nakládání s vojenským materiálem**, neboť participuje na správním řízení dle zákona o zahraničním obchodu s vojenským materiálem č. 38/1994 Sb.⁴⁸⁾ Obchody povoluje a licencuje Ministerstvo průmyslu a obchodu.

C. Funkci zakladatele státního podniku plnícího také **úkoly pro obranu státu** může podle § 3 odst. 4 zákona o státním podniku č. 77/1997 Sb. vykonávat také jiné ministerstvo, leč jen po souhlasu Ministerstva obrany. K založení každého státního podniku je však vždy třeba souhlasného usnesení vlády. Útlum a redukci vojenských státních podniků ilustruje např. neplatný RMO č. 71/1990 – Upřesnění struktury hos-

(ale i námořní) přeprava také spoléhat na prostředky získané na komerční bázi nebo na využití běžných linek.

⁴⁶⁾ Služby jsou poskytovány na základě Dohody mezi Ministerstvem obrany a Ministerstvem zdravotnictví o spolupráci při zajišťování letecké záchranné služby, avšak fakticky pouze v Plzeňském a Karlovarském kraji, kde má Armáda ČR pro tyto účely vrtulník ve zdravotnické verzi, letovou posádku, lékaře a zdravotní sestru; závazky Ministerstva obrany ke službě SAR (Search and Rescue) udává Dohoda o spolupráci při zajišťování letecké služby pátrání a záchrany účinná od 1. ledna 2005. Odpovědným je Ministerstvo dopravy, ministerstva obrany a rovněž vnitra poskytují zajišťující prostředky.

⁴⁷⁾ Viz schvalování podle zákona č. 219/1999 Sb. a prováděcích vyhlášek č. 274/1999 Sb. až 276/1999 Sb., u komerčních produktů podle zákona č. 22/1997 Sb., o technických požadavcích na výrobky. Viz též vojenský předpis Všeob-P-9 Technické podmínky pro výrobky dodávané do rezortu MO (1999).

⁴⁸⁾ RMO č. 19/2003 – Vyjádření, stanoviska a souhlas Ministerstva obrany ve věcech nakládání s vojenským materiálem.

podářského řízení a charakteru státních podniků v působnosti FMO, který uznával 31 státních podniků (včetně slovenských) k uspokojování veřejně prospěšných zájmů.⁴⁹⁾ RMO č. 25/1993 – Vyhlášení výběrového řízení oslovoval ještě 16 státních podniků v ČR. Nyní jsou aktivní jen tři: **LOM Praha, VOP-026 Šternberk**,⁵⁰⁾ do jehož struktury převážně vplynula někdejší vědeckovýzkumná základna armády,⁵¹⁾ a **Vojenské lesy a statky ČR** divizně působící při vojenských újezdech spíše jako zpracovatel a správce než výrobce (opravář). Byť vojenské státní podniky běžně podnikají v civilních obchodních vztazích, mají přednostně hospodařit ve prospěch zakladatele, příp. být **subjekty hospodářské mobilizace**.⁵²⁾

11. Vojenské zemědělství, lesnictví a ekologie

A. Agronomicky se profiluje **správa a hospodářské využívání vojenských újezdů**, kterou RMO č. 24/2002 svěřuje státnímu podniku Vojenské lesy a statky ČR. Státní správu ve vojenských lesích však podle § 47 odst. 2 lesního zákona č. 289/1995 Sb. vykonává v rozsahu působnosti obecního úřadu obce s rozšířenou působností a krajského úřadu **Vojenský lesní úřad**, jehož vedoucího neurčuje ministr obrany, ale na jeho návrh ministr zemědělství. Hospodařit ve vojenských újezdech mohou další právnické osoby řízené Ministerstvem obrany i jiné ministerstvo či správní úřad, rozhodne-li tak Ministerstvo obrany po předchozím projednání.⁵³⁾

Zatímco orgány ochrany zemědělského půdního fondu jsou újezdní úřady (§ 14 až 17 zákona o ochraně zemědělského půdního fondu č. 334/1992 Sb.), orgánem správy rybářství je pouze Ministerstvo obrany (§ 24 zákona o rybářství č. 99/2004 Sb.); leč správa myslivosti na pozemcích určených pro obranu státu přísluší Ministerstvu

⁴⁹⁾ Např. Vojenské stavby Praha, Vydavatelství MAGNET-PRESS Praha, Naše vojsko tiskárna Praha, Vojenský kartografický ústav Harmanec a dále takřka 20 vojenských opravárenských podniků po celém území ČSFR s různou specializací.

⁵⁰⁾ Na základě usnesení vlády č. 1159 ze 7. září 2010 s ním splynul Vojenský opravárenský podnik 025 Nový Jičín, předtím např. Vojenský opravárenský podnik 042 Olomouc (usnesení vlády č. 1374 z 19. prosince 2001).

⁵¹⁾ Přerod vojenských technických ústavů byl ukázkově chaotický: Vojenský technický ústav výzbroje a munice Slavičín vznikl jako příspěvková organizace dle RMO č. 65/1993, který zrušil Pracoviště výzkumu a vývoje výzbroje – součást rozpočtové organizace Vojenský technický ústav 010 Vyškov. Tu spolu s Vojenskými technickými ústavami 060 Praha, 030 Praha a 070 Brno zrušil RMO č. 14/1994 a nárazně zřídil příspěvkové organizace Vojenský technický ústav pozemního vojska Vyškov, Vojenský technický ústav ochrany Brno, Vojenský technický ústav letectva a protivzdušné obrany Praha a Vojenský technický ústav elektroniky Praha. Zatímco první tři jsou divizemi VOP-026 Šternberk, čtvrtý je odštěpným závodem státního podniku LOM Praha, s nímž zkraje r. 2004 splynul státní podnik Letecké opravy Kbely. Vojenský technický ústav elektroniky se jako Agentura rozvoje informatiky stal opět rozpočtovou součástí Ministerstva obrany.

⁵²⁾ Rozhodnutím předsedy Správy státních hmotných rezerv podle § 16 zákona č. 241/2000 Sb., o hospodářských opatřeních pro krizové stavy. Subjekty musí uchovat výrobní schopnosti či zásoby strategických komodit.

⁵³⁾ Nestátní právnické osoby mohou podle RMO podnikatelsky využívat vojenské újezdy jen vzniklo-li jim na základě právního úkonu státu právo využívat majetek státu či to stanovil právní předpis.

zemědělství (§ 57 odst. 5 zákona o myslivosti č. 449/2001 Sb.). Ministerstvo obrany zato činí mnohá opatření podle zákona o veterinární péči č. 166/1999 Sb., např. vykonává **veterinární dozor v objektech důležitých pro obranu státu**.⁵⁴⁾

B. Ochranu přírody a krajiny ve vojenském újezdu garantuje újezdní úřad (§ 78a odst. 1 zákona o ochraně přírody a krajiny č. 114/1992 Sb.). Jde-li o výcvik ozbrojených sil mimo vojenské výcvikové prostory, musí být co nejvíce šetřeny zemědělské a lesní kultury (§ 42 odst. 1 zákona č. 222/1999 Sb.) a eventuální poškozování přírody z důvodu zajišťování obrany státu, zejména během vojenských cvičení nesmí překročit nezbytně nutnou míru (§ 90 odst. 2 zákona č. 114/1992 Sb.). V zájmu naplňování **státní politiky ochrany životního prostředí** zřídilo Ministerstvo obrany funkce územního ekologa a komise životního prostředí.⁵⁵⁾

12. Vojenská justice

A. Speciální vojenské soudy a státní zastupitelství sice již formálně neexistují, avšak justiční soustava by **vojenské trestné činy** neměla opomíjet.⁵⁶⁾ Účast státního zástupce nebo soudce u vybraných úkonů trestního řízení je totiž nutná, ale obtížně proveditelná zejména u jednotek ozbrojených sil v zahraničí.⁵⁷⁾

B. Někdejší vojenskou justiční soustavu tvořily vojenské obvodní soudy a vyšší vojenské soudy,⁵⁸⁾ jejichž rozhodování sledovalo **vojenské kolegium** Nejvyššího soudu. Za branné pohotovosti státu měly být zřizovány též vyšší a nižší polní soudy. Vojenští soudci museli mít hodnost důstojníka či generála a přísedící být ve vojenské činné službě nebo příslušníky ozbrojených sborů. Obor zaštiťovala správa vojenských soudů Ministerstva obrany. Stupně soudů sdílela **vojenská prokuratura**,⁵⁹⁾ specializovaná součást československé prokuratury dozorující v zájmu jednoty **zákonnosti, kázně a pořádku v ozbrojených silách** a sborech dodržování zákonů a právních předpisů orgány vojenské správy, trestní stíhání osob za trestné činy a přečiny a zákonnost v místech výkonu vazby a trestu odnětí svobody.

⁵⁴⁾ Dále např. veterinární lékaři Ministerstva obrany, kteří byli pověřeni touto činností, vystavují pasy psů používaných k plnění úkolů, pokud jsou přemísťováni mezi členskými státy k neobchodním účelům, a odebírají jim vzorky k provedení sérologického testu prokazujícího titr protilátek proti vzteklině.

⁵⁵⁾ RMO č. 1/1995 – Organizační zabezpečení ochrany životního prostředí v rezortu MO; NVMO č. 20/1995 – kterým se vymezuje územní působnost územních ekologů a upravuje činnost komise životního prostředí.

⁵⁶⁾ Tradici institucionalizované jurisdikce nad vojenskými osobami připomíná zákon č. 131/1912 ř. z. o vojenském trestním řádu a také platný čl. 110 Ústavy, podle nějž do 31. prosince 1993 tvořily soustavu soudů též vojenské soudy. Srov. RMO č. 66/1993 – Zánik orgánů vojenských soudů a vojenské prokuratury.

⁵⁷⁾ Podnět k obnovení vojenské justice, příp. přijetí opatření, která by řešila problémy u jednotek v zahraničí, vyslovila již Koncepce výstavby profesionální Armády ČR a mobilizace ozbrojených sil ČR z r. 2002 (viz schvalující usnesení vlády č. 1140 z 13. listopadu 2002).

⁵⁸⁾ V Táboře, Olomouci a Trenčíně podle členění armády na okruhy Západ, Střed a Východ.

⁵⁹⁾ Soustavu tvořila Hlavní vojenská prokuratura (součást Generální prokuratury), vyšší vojenské prokuratury a vojenské obvodové prokuratury. Za branné pohotovosti státu měly působit též nižší a vyšší polní prokuratury. Vojenským prokurátorem nebo vyšetřovatelem vojenské prokuratury mohl být jen důstojník justice v činné službě a právním čekatelem jen voják v činné službě.

13. Vojenské služební tajemství

A. Ministerstvo obrany dočasně a zčásti suplovalo Národní bezpečnostní úřad, poněvadž podle § 8a zákona o ochraně utajovaných skutečností č. 148/1998 Sb. mohlo provádět **bezpečnostní prověrky II. stupně (důvěrné)** a osvědčovat pracovníky Ministerstva obrany, ozbrojených sil, osoby ve vojenské činné službě nebo studenty vojenských škol.⁶⁰⁾

B. Platný zákon o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti č. 412/2005 Sb. nadále zmocňuje k bezpečnostním prověrkám, osvědčování a certifikaci svých příslušníků, zaměstnanců a uchazečů o přijetí do **zpravodajské služby**, tzn. v podřízenosti ministerstva obrany jde o Vojenské zpravodajství (§ 140).

14. Vojenský ombudsman

A. Pozůstatkem snahy **humanizovat vojenský život a prohloubit civilní demokratickou kontrolu ozbrojených sil** je neplatný a neaplikovaný zákon o Generálním inspektorovi ozbrojených sil ČSFR č. 540/1990 Sb.⁶¹⁾ Vojenský **ombudsman** se měl inspekčně zaměřovat na respektování lidské důstojnosti a občanských práv, školství, vědu, výzkum, osvětu a kulturu. Příslušníci ozbrojených sil se na něj mohli obracet **mimo služební postup**, nebyli přitom vázáni státním nebo služebním tajemstvím, a žádnému nesměla být z tohoto důvodu činěna újma. Lze doplnit, že působnost Veřejného ochránce práv podle zákona č. 349/1999 Sb. se mimo jiné vztahuje i na Armádu ČR a Hradní stráž.

B. Trendu **demokratizace a humanizace vojenské služby**, vyvolávajícímu leckdy kontroverzní reakce,⁶²⁾ a otázkám kvality života vojáků konvenovaly např. Vojenský ústav pro výzkum stresu a odolnosti člověka, Ústřední pedagogicko-psychologické pracoviště Čs. armády či Centrum sociálních studií náčelníka Generálního štábu Armády ČR. Bylo též možné **volit důvěrníky rot**, kteří měli upevňovat vzájemné vztahy, vojenskou kázeň a důvěru mezi vojáky v základní službě a jejich nadřízenými veliteli.⁶³⁾

15. Vojenské zájmové a osvětové aktivity

A. Ani **zrušení povinné vojenské služby**, jejíž nevojenskou alternativou (a tedy vlastně paralelou) byla civilní služba, zcela neodtrhlo ozbrojené síly a věci obrany

⁶⁰⁾ Na základě zákona č. 363/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 148/1998 Sb. byl vydán RMO č. 45/2000 – Zřízení odboru bezpečnostních prověrek MO.

⁶¹⁾ Generální inspektor branné moci působil již za první republiky. Post podle zákona č. 540/1990 Sb. nebyl nikdy obsazen. Jelikož generálního inspektora mělo volit Federální shromáždění ČSFR, připomíná tím status nynějšího Veřejného ochránce práv voleného Poslaneckou sněmovnou.

⁶²⁾ Např. bývalý ministr obrany minil: „*Demokratizace vojenského života totiž může a měla by být za určitých okolností armádě prospěšná. (...) Do armády byly zvenčí velmi dovedně zanášeny požadavky, které byly sice »laciné«, ale velmi působivé a přitažlivé zvláště pro vojáky v základní službě. (...) A tak se u některých útvarů začaly sbírat podpisy za splnění těchto požadavků.*“ VACEK, M.: *Proč bych měl mlčet...* Nakladatelství dopravy a spojů, Praha 1991, str. 42.

⁶³⁾ Viz RMO č. 66/1990 – Vytvoření funkcí důvěrníků v Čs. armádě.

od života občanské společnosti. Armáda ČR smí z rozhodnutí ministra obrany zaštiťovat kulturní, vzdělávací, sportovní a společenské akce (§ 24a zákona č. 219/1999 Sb.), jimiž RMO č. 17/2005 – Komunikace s veřejností a se sdělovacími prostředky rozumí **uměleckou tvorbu nebo činnost** prezentující tradice a poslání Armády ČR, **vzdělávání** občanů k obraně státu a zvládnutí krizových situací, **sportovní akce** rozvíjející fyzickou zdatnost mládeže a přibližující náročnost vojenské služby a **společenské ukázky** připravenosti Armády ČR k plnění úkolů. Na obecně prospěšných a charitativních aktivitách se obvykle podílí i Hradní stráž.⁶⁴⁾

B. Živou interakci s ozbrojenými silami udržují rozličně zainteresovaná občanská sdružení, odborové organizace či profesní svazy prosazující zájmy podnikatelů, zaměstnanců, vojáků i bývalých příslušníků nebo popularizující různé aspekty vojenství a brannosti.⁶⁵⁾ Především tyto aktivity upomínají na všetečnou úlohu někdejšího Svazu pro spolupráci s armádou (Svazarm, založen r. 1951), který kromě tzv. branných sportů (např. letectví, střelectví, hi-fi kluby, modelářství, kynologie, potápění) zastřešoval i řadu činností, které vyloženou spojitost s branností neměly (např. autoškoly, klub přátel divadla Semafor aj.).

C. Soudobá příprava občanů k obraně státu je oproti angažovaným zákonům o branné výchově č. 92/1995 Sb. a č. 73/1973 Sb. převážně již dobrovolná. Zahrnuje hlavně zdravotnickou přípravu, přípravu k sebeobraně, vzájemné pomoci a civilní ochraně či technicky a sportovně orientovanou zájmovou činnost. Podle účelu a poslání se na ní mohou podílet občanská sdružení, církve, náboženské společnosti a další právnické osoby (§ 52 zákona č. 222/1999 Sb.).

Závěr

Ozbrojené síly ČR a řídící Ministerstvo obrany zaneprázdnňují aktivity běžné i v civilním sektoru, ale jen vzdáleně související se zajišťováním obrany (některé součásti vojenského školství, hudby a umělecké soubory, sportovní kluby a další úřady či příspěvkové organizace). Tyto vojenské kompetenční i institucionální paralely ponejvíce evokují jakousi nezávislost a soběstačnost vojenství na obecné správě veřejných záležitostí. Každá speciální paralela přitom mívá zvláštní právní úpravu a vyžaduje náležité materiálně-technické zázemí, odborný personální aparát a alikvotní finanční pokrytí v příslušné rozpočtové kapitole.

Případné další restrikce výdajů na obranu je přitom nutno zaměřit právě na histo-

⁶⁴⁾ Např. akce Výboru dobré vůle Olgy Havlové, Vánoce a Velikonoce dětem, rozsvícení Vánočního stromu na pomoc dětem umístěných v SOS Dětských vesničkách aj.

⁶⁵⁾ Např. Asociace obranného a bezpečnostního průmyslu ČR, Asociace leteckých výrobců ČR; Českomoravský odborový svazu civilních zaměstnanců armády, Samostatné odborové sdružení zaměstnanců resortu MO ČR, Asociace Vojáci společně, Svaz důstojníků a praporčíků Armády ČR, Asociace vojenských a leteckých přidělců akreditovaných v ČR; Vojenské sdružení rehabilitovaných, Svaz Pomocných technických praporů – vojenských táborů nucených prací, Československá obec legionářská, Sdružení válečných veteránů ČR, Český svaz bojovníků za svobodu, kluby vojenských důchodců; kluby vojenské historie, privátní sbírky a přehlídky militárii, rekonstrukce bojových akcí aj. Viz též Zajímavé odkazy na www.army.cz.

ricky přidružené činnosti, které vesměs jen odčerpávají zdroje na plnění primárních úkolů ozbrojených sil. V této souvislosti se prosazuje myšlenka zredukovat jejich vše-vojskový charakter, preferovat působnost speciálních sil a prostředků a vedle plnění spojeneckých závazků v zahraničí je silněji angažovat také při zajišťování vnitřní bezpečnosti státu.

Shrnutí:

Tento příspěvek se zabývá správními paralelami mezi civilním a vojenským prostředím, s přihlédnutím k odlišnostem jejich právní úpravy. Ústředním správním orgánem pro zajišťování obrany je Ministerstvo obrany a ozbrojené síly ČR jsou formálně podřízeny prezidentu republiky jako jejich vrchnímu veliteli. Vojenský život napohled vypadá jakoby nezávislý na právním řádu a civilním uspořádání veřejné správy, neboť se zde uplatňuje řada relativně autonomních regulativů, služebních postupů a úředních prvků vyrůstajících z množství zákonných výjimek. Specifické okruhy zájmu ozbrojených sil zahrnují (mezi jinými) takové správní entity jako je vojenská policie, vojenské vzdělávací instituce, vojenská zdravotnická zařízení, systém přípravy vrcholné státní sportovní reprezentace či obranná standardizace a státní ověřování jakosti.

Summary:

This Article deals with civil and military administrative parallels regarding differences in their legal regulation. Central authority of state administration for ensuring the defence is the Department of Defense and formal Commander in Chief of the Armed Forces is the President of Republic. At first sight military service seems independent on legal code and organisational structure of civil public administration, because there is wide range and amount of relatively autonomous service rules, official channels and authorities growing from many statutory exceptions. Specific spheres of action of Czech Armed Forces accomplish (among others) administrative elements like military police, military education instituties, military medical services, training system aimed on state's sports representation or defence standardization and government quality assurance representative.